

CESTA K ARABSKO-IZRAELSKÉJ VOJNE V ROKU 1967 NA BLÍZKOM VÝCHODE

KAROL S O R B Y

SORBY, K.: The Road to the Arabian Izraelitish 1967 War in the Middle East. *Vojenská história*, 10, 3, 2006, pp 44 – 57, Bratislava.

Arab-Israeli tensions rose to a new height in the spring of 1967, as Israeli leaders issued increasingly severe warnings to Syria. Soviet and Syrian intelligence combined to warn Egypt that an Israeli attack on Syria was imminent. Nasser ordered troops into Sinai, asked the withdrawal of the UNEF and announced the closure of the Straits of Tiran to Israeli shipping. However, he believed that it was possible that the United States would restrain Israel from attacking and that he could score a tactical victory without fighting. He himself promised the Soviet Union and United States that Egypt would not strike first.

Military History. Near East. The Roots of the June 1967 Arab-Israeli War

* * *

Situácia v arabskom svete v polovici 60. rokov 20. storočia bola veľmi nestabilná. Zatiaľ čo časť egyptskej armády bola od roku 1962 viazaná ďaleko v Jemene a po sebe nasledujúce arabské konferencie na najvyššej úrovni prijímali rezolúcie, ktoré sa politicky i vojensky nedali realizovať, Izrael sa potichu pripravoval na vojnu. Z trojstrannej agresie v roku 1956 si vzal významné politické ponaučenia: prvé, jeho úplná závislosť od Británie a Francúzska pri zabezpečení obrany obmedzovala jeho politiku expanzie v regióne. Preto bolo pre Izrael nevyhnutné, aby vytvoril vlastnú nezávislú vojenskú silu, schopnú poraziť susedné arabské štáty bez potreby spoliehať sa na pomoc zvonka; druhé, nutnosť upevnenia vzťahov s USA. Do roku 1956 mal Izrael „zvláštne vzťahy“ s Britániou a Francúzskom, najmä čo sa týka dodávok zbraní a vojenského materiálu. V rokoch 1957 – 1966 dostával zbrane zo Západu s odôvodnením, že iba jeho jasná prevaha vo výzbroji nad ostatnými arabskými armádami zaručuje rovnováhu síl v regióne. Osobitná pozornosť bola venovaná letectvu, obrneným a výsadkovým silám, ktoré mali udrieť rýchlo a rozhodne. Úspech Izraela pri nastolení „zvláštneho vzťahu“ s USA potvrdili dodávky protiletadlových rakiet *Hawk*.¹ USA sa tým stali najväčším dodávateľom zbraní a hlavným politickým podporovateľom Izraela, najmä počas funkčného obdobia prezidenta Lyndona Johnsona.

Koncom roku 1966 velenie izraelskej armády nadobudlo presvedčenie, že Izrael je pripravený na vojnu s Arabmi. Na základe existujúcich pevných zväzkov mohlo počítať s bezpodmienečnou politickou a vojenskou podporou USA. Medzitým vzťahy medzi Egyptom a USA veľmi ochladli, hlavne pre jednostrannú podporu prezidenta Johnsona Izraelu a jeho odmietavý postoj voči egyptskej politike.² Aj medziarabské vzťahy sa zhoršovali, napriek viacerým arabským kon-

¹JABBER, Fuad: *Israel and Nuclear Weapons*. London : Chatto and Windus 1971, s. 124.

²HAMRÚŠ, Ahmad: *Qissat tawrat 23 júlíjü*. Vol. V. s. 82-84; PETRAN, Thabita: *Syria*. London : Ernest Benn 1972, s. 194; PENNAR, Jean: *The USSR and the Arabs: The Ideological Dimension*. London, C. Hurst 1973, s. 75-76; HEIKAL, Mohamed: *Sphinx and Commissar. The Rise and Fall of Soviet Influence in the Arab World*. London : Collins 1978, s. 161-167.

ferenciám na najvyššej úrovni a dostali sa až na hranicu rozpadu. Rezolúcie arabských summitov sa neplnili, pretože chýbala politická vôľa. „Spojené arabské velenie“, orgán vytvorený na základe rezolúcie summitu z januára 1964, bol zablokovaný a neúčinný. Egyptská armáda, najväčšia a najsilnejšia arabská sila, schopná súperiť s Izraelom, bola už niekoľko rokov viazaná v Jemene. Izrael cítil, že jeho armáda dosiahla takú úroveň pripravenosti, že je schopná poraziť všetky arabské armády a medzinárodné i regionálne podmienky mu boli teraz priaznivo naklonené. Chýbala už len vhodná zámienka na rozpútanie vojny.

Pod zámienkou zničenia základne palestínskeho hnutia odporu, jednotky izraelskej armády napadli 13. novembra 1966 jordánsku dedinu as-Samú^c. Akcia si vyžiadala vyše 70 mŕtvych alebo zranených Jordáncov.³ Jordánsko vyjadrilo sklamanie, že Egypt a Sýria nespĺnili svoje záväzky a neprišli mu na pomoc. V skutočnosti bol izraelský útok úmyselne provokatívny a násilný lebo nebol mienený iba na odstránenie Jordánska, ale aj ako test na reakcie Egypta, Sýrie a zvyšku arabského sveta. Útok potvrdil presvedčenie Izraela, že arabská odpoveď na jeho vojenské zásahy bude v podstate nepatrná.

Izraelské akcie na začiatku roku 1967 získali na dôraze. Aktivity palestínskeho hnutia odporu sa na jar sústreďovali na narušanie plánu odvieť vody rieky Jordán do Negevskej púšte, aby sa tam mohli usadiť noví židovskí prisťahovalci. Izraelská vláda vinila Sýriu za to, že podporuje palestínske hnutie odporu, a preto v médiách po celom svete rozpútala nepriateľskú kampaň proti Sýrii.⁴

Izraelskí činitelia informovali médiá o „nebezpečných“ zámeroch Sýrie na sýrsko-izraelských hraniciach a tvrdili, že palestínske „teroristické“ aktivity podporuje a sponzoruje Sýria. V psychologickú prípravu medzinárodnej verejnosti na vojnu izraelský premiér Levi Eškol odsúdil partizánsku vojnu ako neprijateľnú, ktorej prenesenie do Izraela nemožno pripustiť.⁵ Zároveň poukázal na Sýriu, že je zdrojom terorizmu a ničenia, lebo odtiaľ prichádzajú teroristi, ktorí ohrozujú pokojný život Izraelčanov. Eškol nechal bez povšimnutia skutočnosť, že Bezpečnostná rada a Valné zhromaždenie OSN často a opakovane odsúdili krvavé a agresívne zásahy Izraela voči arabským obyvateľom Palestíny. Prehliadol aj slová Menachema Begina, v tom čase veliteľa teroristickej organizácie Irgun, ktorý po vojne v roku 1948 povedal, že keby nebol zmasakrovaný Dajr Jásín, Izrael by neexistoval.⁶

Na sýrsko-izraelských hraniciach došlo 7. apríla 1967 k strelbe, po ktorej nasledoval izraelský letecký útok. Sýria stratila šesť lietadiel a Egypt čelil kritickej dileme, pretože mal so Sýriou dohodu o spoločnej obrane. Neskôr vyšlo najavo, že letecká bitka v ten deň mala pre Izrael jediný cieľ: touto provokáciou vyskúšať, do akej miery je Egypt pripravený prísť Sýrii na pomoc.⁷ Konečným cieľom však bolo vtiahnuť Egypt do ozbrojeného konfliktu, v prípade, žeby na tú provokáciu reagoval. Vzhľadom na to, že Egypt vojensky nezasiahol, Izrael naďalej stupňoval napätie na sýrskych hraniciach. Izraelskí veliteľia opakovane a verejne hrozili Sýrii a nakoniec generál Jitzhak Rabin 12. mája 1967 v izraelskom rozhlase vyhlásil: „proti Sýrii podnikneme bleskový útok, obsadíme Damask a zvrhneme vládu. Potom sa stiahneme ...“⁸

³AL-^cAQQÁD, Saláh: Ma'sát júnijú 1967. Haqá'iq wa tahlíl. (Tragédia júna 1967. Fakty a analýza). Káhira, Maktabat al-andžlú al-misrija 1975, s. 217; OREN, Michael B.: Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East. London : Penguin Books 2003, s. 33-34; KIMCHE, Jon and BAWLY, Dan: The Sandstorm: The Arab-Israeli War of June 1967: Prelude and Aftermath. London : Secker and Warburg 1968, s. 83; SUSSER, Asher: On Both Banks of the Jordan: A Political Biography of Wasfí al-Tall. London : Frank Cass 1994, s. 110.

⁴SHLAIM, Avi: The Iron Wall. Israel and the Arab World. London, Penguin Books 2001, s. 236.

⁵DRAPER, Theodore: Israel & World Politics. Roots of the Third Arab-Israeli War. New York, The Viking Press 1968, s. 247.

⁶RIJÁD, Mahmúd: Muđakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^carabí 1984, s. 22.

⁷OREN, Michael B.: Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East. London : Penguin Books 2003, s. 46- 47.

⁸BOWEN, Jeremy: Six Days. How the 1967 War Shaped the Middle East. London : Pocket Books 2004, s. 32-33.

Vojenská história

Egypt bral izraelské hrozby vážne a prezident Džamál ʿAbdannásir cítil povinnosť postaviť sa za Sýriu. Konkrétnym prejavom egyptskej podpory bol presun niekoľkých brigád na Sinajský polostrov. Tým sa ohnisko vojenského napätia presunulo od sýrsko-izraelských k egyptsko-izraelským hraniciam. Bol to prvý krok v procese vŕahovania Egypta do vojny, na ktorú – a to Izrael dobre vedel – nebol pripravený, ale Izrael sám bol pripravený dôkladne.

* * *

Večer 13. mája 1967, generálplukovník Muhammad Fawzí, náčelník generálneho štábu egyptských ozbrojených síl, dostal správu od generálmajora Ahmada Suwajdána, náčelníka štábu sýrskej armády, v ktorej uvádzal, že Izrael povolal väčšinu svojich záloh a zmobilizoval asi 15 brigád na sýrskom fronte za účelom zaútočiť s využitím výsadkových jednotiek. Útok sa očakával v období medzi 15. a 22. májom 1967.⁹ V súvislosti s touto informáciou predseda egyptského národného zhromaždenia Anwar as-Sádát po návrate z Moskvy v polovici mája oznámil: „Sovietsky minister zahraničných vecí Semjonov ma sprevádzal na letisko a náš rozhovor sa sústredil na situáciu v Sýrii a na izraelskú mobilizáciu desiatich brigád na hraniciach. Keď som prišiel do Egypta, zistil som, že tú istú informáciu poskytli aj prezidentovi Džamálovi ʿAbdannásirovi.“¹⁰

Posolstvo z Moskvy Káhire znepokojilo vládu Leviho Eškola, či nedošlo k úniku tajných informácií. „Obmedzená“ odvetá proti Sýrii (pružný pojem – nájazd na dedinu as-Samúʿ patril k obmedzeným) bola schválená vládou 7. mája. Tajné plány existovali a diskutovalo sa o nich u ministerského predsedu i na generálnom štábe. Skutočný problém so sovietskym posolstvom Egyptu spočíval v tom, že hoci bolo hodnoverné, bolo nepresné. Izrael mal v úmysle uskutočniť veľký nájazd do Sýrie. Nesústredoval však také veľké sily na hraniciach – Damask hovoril až o pätnástich brigádach, čo sa blížilo k počtu plne mobilizovanej izraelskej armády.¹¹

Podobne generálporučík Anwar al-Qadí, ktorý bol v tom čase náčelníkom operačného oddelenia generálneho štábu ozbrojených síl, hlásil, že 14. mája 1967 v Stredisku operačného velenia všetko prebiehalo normálne, keď všetci s prekvapením zistili, že maršal ʿAbdalkhákím ʿÁmir, zástupca najvyššieho veliteľa ozbrojených síl,¹² sa zišiel s náčelníkom generálneho štábu generálplukovníkom Muhammadom Fawzím a vydal rozkazy, aby armáda bola uvedená do stavu plnej bojovej pohotovosti s tým, že všeobecná mobilizácia má byť ukončená do 17. mája.¹³ Jednotky mali byť posilnené a zaujať nové pozície na Sinaji do šiestej hodiny ráno. Tieto direktívy náčelník štábu 14. mája rozpracoval do formy oficiálnej „smernice vojenských operácií“, kde sa uvádzalo, že informácie viacerých tajných služieb potvrdzujú, že Izrael hodlá napadnúť Sýrsku arabskú republiku. Preto v súlade s dohodou o spoločnej obrane medzi Egyptom a Sýriou sa hlavné velenie rozhodlo podniknúť pozemnú a leteckú akciu v prípade, ak Izrael napadne sýrske územie s úmyslom obsadiť ho, alebo jeho časť, alebo zničiť sýrske letectvo.¹⁴

⁹FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Muḏakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-ʿarabí 1984, s. 71.

¹⁰AS-SÁDÁT, Anwar: Baḥṯan ad-dát. Qissat hajátí. (Hľadanie identity. Mój životopis). Káhira : al-Maktab al-misrí al-hadít li at-tibáca wa an-našr 1978, s. 186.

¹¹BOWEN, Jeremy: Six Days. How the 1967 War Shaped the Middle East. London : Pocket Books 2004, s. 35.

¹²Podľa platnej egyptskej ústavy bol najvyšším veliteľom (al-qáʿid al-aclá) egyptských ozbrojených síl prezident republiky. Maršal ʿAbdalkhákím ʿÁmir zastával funkciu zástupcu najvyššieho veliteľa s titulom hlavný veliteľ (al-qáʿid al-cámm) egyptských ozbrojených síl.

¹³FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Muḏakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-ʿarabí 1984, s. 69.

¹⁴HÁJKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátína sana. Al-infidzár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 456.

Keď sa dôstojníci znepokojení hrozivou situáciou obrátili na hlavné velenie, dostalo sa im uistenia, že ide iba o demonštráciu ako odpoveď na izraelské hrozby voči Sýrii. Vzhľadom na to, že spoľahlivé zdroje poukazujú na rozsiahle sústredovanie izraelských ozbrojených síl na hraniciach so Sýriou od začiatku mája, predpokladalo sa, že zámerom je ofenzíva do Sýrie na golanskom fronte s cieľom zvrhnúť tamojšiu pokrokovú vládu, nahradiť ju vládou reakčnou a následne udusiť hnutie za oslobodenie Palestíny, a že Egypt sa musí pripraviť na plnenie ustanovení paktu spoločnej obrany so Sýriou, atď. Politické vedenie štátu je presvedčené, že Izrael bol z viacerých príčin posmelený, aby prevzal militantnú úlohu. Súvisí to s americkým nepriateľstvom voči pokrokovým hnutiam v arabskom svete, s neúspechom Británie a USA zadusiť jemenskú revolúciu, s neúspechom britskej politiky v okupovanom južnom Jemene, so zraniteľným postavením kráľa Saudskej Arábie, Fajsala a jordánskeho kráľa Husajna a s obavami Západu z rastúceho arabského revolučného prílivu.¹⁵ Egyptské politické vedenie si uvedomovalo medzinárodné rozloženie síl, podporu poskytovanú Izraelu zo strany Západu i riziko, že Egypt môže byť zatiahnutý do konfliktu v preň veľmi nevýhodnom čase, ale napriek tomu reagovalo na vojenské hrozby a rozhodlo sa vojensky zasiahnuť v prípade izraelského útoku proti Sýrii.

Vo velení jednotiek tieto inštrukcie vyvolali prekvapenie, pretože nikto nevidel závažné príčiny na zdôvodnenie takýchto opatrení. Bolo to prekvapujúce aj pre hlavné velenie, najmä keď operačné oddelenie poznalo momentálnu situáciu v egyptských ozbrojených silách a stupeň vojenskej pripravenosti. Všeobecná mobilizácia vyžadovala prijatie rozličných opatrení: bolo treba doplniť pravidelné jednotky na bojové stavy a sformovať nové jednotky tak ako to požadoval plán.¹⁶ Egyptské ozbrojené sily začali plniť direktívy: na Sinaji sa sústreďovali jednotky podľa „obraného plánu Qáhír“, ktorý izraelské velenie dobre poznalo. Mobilizačný rozkaz však nebol splnený v určenom termíne, lebo egyptské jednotky žiadne presuny podľa obranného plánu Qáhír dovedy necvičili a neosvojili si ich ani orgány ministerstva obrany, generálneho štábu a veliteľské kádre.¹⁷

Náčelník štábu Muhammad Fawzí na rozkaz maršala ĆAbdalkháma ĆÁmira odcestoval 14. mája do Sýrie, aby sa sám presvedčil o koncentrácii izraelských vojsk a koordinoval kroky medzi Sýriou a Egyptom. Po návšteve sýrskeho frontu, kde si overoval spoľahlivosť správ sýrskych a sovietskych tajných služieb, vyhlásil: „Nenašiel som žiaden konkrétny dôkaz, ktorý by potvrdzoval poskytnuté informácie. Fotografie urobené sýrskym leteckým prieskumom 12. a 13. mája neukazujú žiadne odchýlky od zvyčajnej dislokácie vojsk.“¹⁸

Po návrate do Káhiry, 15. mája, generál Muhammad Fawzí predložil správu maršalovi ĆAbdalkháimovi ĆÁmirovi, v ktorej odmietol tvrdenie o koncentrácii izraelských vojsk na sýrskom fronte. Na maršalovi, v súvislosti s nepotvrdenými správami zo sýrskeho frontu, nevidel žiadnu reakciu. Preto sa začal domnievať, že z pohľadu maršala otázka koncentrácie izraelských vojsk nebola prvoradým dôvodom na mobilizáciu alebo taký náhlivý presun egyptských jednotiek, ktoré bolo treba urobiť.¹⁹

¹⁵EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani: The October War. Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt. Káhira : The American University in Cairo Press 1993, s. 22.

¹⁶HÁJKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátina sana. Al-infidzár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 458.

¹⁷FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-ĉarabí 1984, s. 70.

¹⁸FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-ĉarabí 1984, s. 71.

¹⁹FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira, Dár al-mustqbal al-ĉarabí 1984, s. 72.

Napriek správe Muhammada Fawzího, sústredovanie vojsk na Sinaji pokračovalo. V týchto udalostiach hrali úlohu politické faktory, o ktorých hlavné velenie ozbrojených síl nič nevedelo. Napriek intenzívnej vojenskej aktivite však neboli vydané žiadne rozkazy na začatie vojenskej operácie. To viedlo k istým pochybnostiam o účelnosti týchto príprav a veliteľia si kládli otázky, aký zmysel majú tieto rozsiahle presuny jednotiek; zdalo sa, že ide iba o demonštráciu sily na odstrašenie Izraela od útoku na Sýriu.²⁰ Následné udalosti ukázali, že vojenské velenie nebolo dostatočne informované o politických cieľoch, napriek tomu, že seriózna príprava vyžaduje, aby náčelník generálneho štábu a jeho hlavní poradcovia dostali príležitosť na analýzu dôsledkov daných politických cieľov a na prijatie potrebných opatrení, keďže sa vzťahujú na armádu.

Skutočné príčiny na pokračujúce vojenské posilňovanie na Sinaji len postupne dostávali jasnejšie kontúry. Už 16. mája, dva dni po rozkaze o rozmiestnení vojsk – a skôr ako bolo rozmiestnenie ukončené – Egypt požiadal o stiahnutie mierových síl OSN z hraníc s Izraelom. Podľa inštrukcií maršala ĆAbdalhakíma ĆÁmira, generál Muhammad Fawzí poslal veliteľovi mierových síl, indickému generálovi Rikhyemu, posolstvo, v ktorom napísal: „Oznamujem Vám, že som vydal rozkazy ozbrojeným silám ZAR, aby boli pripravené na okamžitú akciu proti Izraelu, keby napadol nejakú arabskú krajinu. Na základe toho sme presunuli vojsko na Sinaj a východné hranice. Keďže nám záleží na bezpečnosti Vašich jednotiek na Sinaji a na našich východných hraniciach, prosím, aby ste vydali rozkaz na stiahnutie týchto síl zo svojich pozícií. Požiadal som veliteľa východnej vojenskej oblasti, aby ma informoval o realizácii týchto rozkazov.“²¹ Generál Indar Jit Rikhye odpovedal okamžite, že táto žiadosť má politický charakter, a preto musí byť adresovaná generálnemu tajomníkovi OSN.

Prezident Džamál ĆAbdannásir súhlasil s postúpením žiadosti na OSN prostredníctvom ministerstva zahraničných vecí. Egypt žiadal stiahnutie mierových síl iba zo svojej východnej hranice. Generálny tajomník však zaujal unáhlené a neuvážené stanovisko, že, ak má dôjsť k stiahnutiu týchto síl, musia byť stiahnuté všetky jednotky, lebo tvoria jeden celok.²² Egypt potom musel požiadať o stiahnutie celého kontingentu OSN a rozkaz na túto operáciu vydal U Thant 18. mája 1967. Minister zahraničných vecí Egypta Mahmúd Rijád to komentoval takto: „Požiadavka bola veľmi jasná. Išlo o obmedzené stiahnutie mierových síl z egyptsko-izraelských hraníc. Nežiadali sme stiahnutie týchto síl z pásma Gazy a zo Šarm aš-Šajchu. Keď U Thant zamietol čiastočné stiahnutie, Egypt nemohol cúvnuť, a jedinou alternatívou zostalo úplné stiahnutie síl OSN, čo zahrnulo aj Gazu a Šarm aš-Šajch a oživilo starý problém plavby izraelských lodí v Akabskom zálive.“²³

V tom čase prítomnosť mierových síl OSN na Sinaji využívali nepriateľské zahraničné médiá na zosmiešňovanie Egypta, že nie je schopný sám sa brániť a skrýva sa pred Izraelom za tieto sily. Tieto obvinenia zjavne dráždili egyptské vedenie, takže precitlivo reagovalo na podobné invetkívy. Ešte v roku 1966 sa maršal ĆAbdalhakím ĆÁmir stal počas návštevy Pakistanu terčom útoku novinárov, preto poslal telegram prezidentovi so žiadosťou o stiahnutie síl OSN zo Sinaja, aby ukončil jedovatú propagandu namierenú proti Egyptu,²⁴ hoci maršalovi hlavné velenie

²⁰EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani: The October War. Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt. Káhira : The American University in Cairo Press 1993, s. 23.

²¹RIJÁD, Mahmúd: Muđakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-Ćarabí 1984, s. 46.

²²BREGMAN, Ahron: Israel's Wars. A History Since 1947. London, Routledge 2003, s. 70; HAJKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátina sana. Al-infidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 477-479.

²³RIJÁD, Mahmúd: Muđakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-Ćarabí 1984, s. 46.

²⁴EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani: The October War. Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt. Káhira : The American University in Cairo Press 1993, s. 25.

Vojenská história

ozbrojených síl pred cestou do Pakistanu poskytlo hodnotenie situácie s odporúčaním vyhnúť sa vojenskej konfrontácii s Izraelom, pokiaľ tretina egyptskej armády je viazaná v Jemene.

Sily OSN v Akabe počas 11 rokov svojho pôsobenia držali Tiranské úžiny otvorené pre izraelskú námornú plavbu, čím umožňovali Izraelu prístup do Červeného mora a do Afriky cez prístav Eilat bez egyptského zasahovania. To bol hlavný izraelský zisk z trojstrannej agresie proti Egyptu v roku 1956. Keď teraz egyptské sily prevzali Šarm aš-Šajch, Izrael to považoval za nebezpečný vývoj, ktorý môže znovu viesť k uzavretiu úžin pre jeho lode. Západné médiá rozpúťali masívnu mediálnu kampaň v súvislosti s egyptskou žiadosťou o stiahnutie síl OSN, ktorú viedli USA, Británia a Kanada. Hovorilo sa len o konfrontácii medzi Egyptom a Izraelom a prvé stránky svetových denníkov sa zaoberali otázkou slobody plavby pre Izrael a novou vojenskou hrozbou na egyptsko-izraelských hraniciach.²⁵

Bez ohľadu na motívy egyptskej žiadosti o stiahnutie síl OSN, bolo rozhodnutie unáhlené a nepremyslené. Nebola venovaná dostatočná pozornosť dôsledkom ani alternatívnym politickým a vojenským riešeniam, ktoré by mohli viesť k úspešnému výsledku. Od začiatku bolo jasné, že po stiahnutí jednotiek OSN, Šarm aš-Šajch obsadia egyptské sily. Predloženiu žiadosti o stiahnutie mierových síl mali predchádzať viaceré kroky. Egypt mal vychádzať z komplexnej stratégie, v ktorej správne definované politické a vojenské zámery, by lepšie slúžili vyšším národným cieľom. Taká stratégia neexistovala, hoci na jej vypracovanie bolo dosť času. Diskusia o probléme na Rade národnej obrany, porady s vysokými úradníkmi ministerstva zahraničných vecí, rozličnými odborníkmi a členmi hlavného velenia ozbrojených síl, by bola vyústila do realistického zhodnotenia politickej a vojenskej situácie a bola by hlave štátu poskytla viaceré alternatívy.²⁶ Politické vedenie v máji 1967 nestálo pred krízovou situáciou, ktorá by zdôvodnila unáhlenú akciu. Ani armáda nevykonávala takú činnosť, ktorá by bola vyžadovala stiahnutie mierových síl OSN od hraníc s Izraelom na východe. Toto nepremyslené politické gesto – po rozmiestnení egyptských vojsk na Sinaji – znamenalo ďalší krok k vojne, ktorú sa Izrael aktívne snažil vyprovokovať.

* * *

Udalosti tlačili Egypt a Izrael bližšie k vojne. Prezident sa stretol s niektorými členmi Rady revolučného velenia a privolaný bol aj premiér Sidqí Sulajmán. Egypt mal urobiť dôležité politické rozhodnutie: či kontrolovať vstup do Akabského zálivu jednotkami umiestnenými v Šarm aš-Šajchu a povoliť plavbu všetkým lodiam v zálive, vrátane Izraela alebo uzavrieť Tiranskú úžinu pre plavbu izraelských lodí. Anwar as-Sádát opísal toto stretnutie takto: „Koncom mája 1967, Džamál °Abdannásir zvolal schôdzu „Najvyššieho výkonného výboru“ Arabského socialistického zväzu, na ktorej sa zúčastnili °Abdalkhám °Ámir, Zakarijá Muhjiddín, Husajn aš-Šáfíci, Muhammad °Abdalganí al-Džamasí, °Alí Sabrí a Sidqí Sulajmán. Prezident povedal, že kým rozmiestnenie egyptských vojsk na Sinaji vyvolalo 50-percentnú možnosť vojny, uzavretie úžiny by na 100 percent vyvolalo vojnu. Potom sa obrátil na maršala a spýtal sa: „Sú naše ozbrojené sily pripravené, °Abdalkhám?“ Maršal si dal ruku na hrdlo a povedal: „V stávke je moja hlava. Všetko je plne pripravené.“ Z toho prítomní pochopili, že niet žiadnych pochybností o plnej pripravenosti našej armády. Preto, keď sa prezident opýtal na ich názor, všetci súhlasili s uzavretím úžin, okrem premiéra, ktorý žiadal viacej času na

²⁵GREEN, Stephen: Taking Sides. Americas Secret Relations with a Militant Israel. New York, William Morrow and Company, Inc. 1984, s. 195 – 198; FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-°arabí 1984, s. 82.

²⁶AL-°AQQÁD, Saláh: Ma°sát júnijú 1967. Haqá°iq wa tahlíl. (Tragédia júna 1967. Fakty a analýza). Káhira : Maktabat al-andžlú al-misrija 1975, s. 222-224.

rozmyslenie, vzhľadom na hospodársku situáciu Egypta a ambiciózne rozvojové plány, z ktorých väčšina ešte nebola splnená. Prezident, žiaľ, nevenoval pozornosť premiérovým výhradám. Zdalo sa, že uprednostňuje uzavretie úžin, aby zastavil obviňovanie Egypta zo zbabelosti v arabských médiách a udržal si popularitu a vysoký kredit v arabskom svete.²⁷ Prezident vydal pokyn na uzatvorenie úžin 17. mája večer a nasledujúci deň hlavné velenie ozbrojených síl podniklo kroky na preskupenie pozemných, vzdušných a námorných síl potrebných na splnenie rozkazu, lebo charakter úlohy si vyžadoval súčinnosť všetkých troch armádnych zložiek.

Maršal Ābdalhakīm Āmir sa rozhodol vyslať do Šarm aš-Šajchu výsadkovú brigádu. Hlavné velenie bolo nútené presunúť výsadkárov zo svojich záloh na splnenie misie, pričom pešia brigáda určená na tú istú úlohu, ktorá zaujala pozície 14. mája, zostala nevyužitá. Maršal tiež podriadiť brigádiera Ābdalmuncima Chalíla, veliteľa sektora, priamo hlavnému veleniu, namiesto toho, aby ho nechal v pôsobnosti veliteľa sinajského frontu, ktorým bol generálplukovník Ābdalmuhsin Murtadží.²⁸ Ako dôstojník výsadkových síl Ābdalmuncim Chalíl nevedel ako má postupovať pri uzavretí vstupu do Akabského zálivu, a to vyvolávalo neistotu a mnohé otázky, pretože každá vojenská akcia proti medzinárodnej plavbe v úžinách je veľmi citlivá záležitosť a môže sa odraziť na politickej a vojenskej situácii. Maršal Ābdalhakīm Āmir vydal 22. mája rozkaz na uzavretie vstupu do Akabského zálivu pre každú loď plávajúcu pod izraelskou vlajkou a pre ropné tankery plávajúce do Eilatu, bez ohľadu na to pod akou vlajkou, s platnosťou od poludnia nasledujúceho dňa. Lode opúšťajúce záliv mohli preplávať. Boli vydané smernice počítajúce s rozličnými možnosťami.²⁹

Politické a vojenské napätie dosiahlo vrchol, keď prezident Džamál Ābdannásir oznámil uzavretie Akabského zálivu od 23. mája na stretnutí s dôstojníkmi letectva na letisku Abú Suwajr. Reakcia USA bola prudká a okamžitá, prezident Lyndon Johnson vyhlásil záliv za medzinárodnú vodnú cestu a jeho uzavretie pre izraelskú plavbu za nezákonný akt a vážnu hrozbu pre mier.³⁰ Izrael, samozrejme, tvrdil, že uzavretie úžin je porušením medzinárodného práva a tvrdo pracoval cez diplomatické kanály a cez médiá, aby získal podporu Európy a USA pre vlastné riešenie, keď dozreje čas. Očakával, že úzka vojenská spolupráca medzi Izraelom a USA bude pokračovať na prospech oboch strán. Teraz mal Izrael ospravedlnenie pre vojnu, keď prezident Lyndon Johnson poskytol príležitosť na odstránenie imidžu egyptského prezidenta ako vplyvného vodcu arabského sveta.

Počas rokov, ktoré nasledovali po trojstrannej agresii (1956), v plavbe obchodných lodí cez Akabský záliv obojsmerne bolo v niektorých mesiacoch zaregistrovaných aj 60 lodí. V týchto rokoch Izrael pokračoval v spájaní otázky slobody plavby s otázkou národnej bezpečnosti Izraela, čím chcel naznačiť, že keby táto plavebná cesta bola ohrozená, bude to *casus belli*. V tom istom období egyptské vedenie čakalo na príležitosť, aby mohlo odstrániť následky agresie roku 1956 a znovu získať suverenitu nad výsostnými vodami pri vstupe do Akabského zálivu.³¹ Kríza v máji 1967 priblížila možnosť vojny. Náhlivo prijímané opatrenia boli ne-

²⁷AS-SÁDÁT, Anwar: Bahġ can aġ-dát. Qissat hajátí. (Hľadanie identity. Mój životopis). Káhira : al-Maktab al-misrī al-hadīt li at-tibāca wa an-našr 1978, s. 187.

²⁸HAKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátina sana. Al-infidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 459.

²⁹FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Muġakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dār al-mustaġbal al-šarabí 1984, s. 80-82; HAKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátina sana. Al-infidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 518.

³⁰JOHNSON, Lyndon Baines: The Vantage Point: Perspectives of the Presidency, 1963 – 1969. New York, Holt, Rinehart & Wilson 1971, s. 291-292; PARKER, Richard B.: Politics of Miscalculation in the Middle East. Bloomington : Indiana University Press 1993, s. 110-111.

³¹MANSFIELD, Peter: The Arabs. London : Penguin Books 1992, s. 282.

Vojenská história

koordinované a protirečivé, príkazy sa každú chvíľu menili a súdiac podľa spôsobu, ako sa robili prípravy, otázke znovuzískania suverenity nad egyptskými výsočnými vodami sa nevenovalo vážne a objektívne hodnotenie, napriek jej závažnosti a významu. Vyzeralo to tak, akoby tento vojenský aj politický problém práve vznikol.

Egyptské rozhodnutie zaviesť znovu blokádu na plavbu izraelských lodí Tiranskou úžinou bolo v Izraeli chápané ako *casus belli*, keďže túto otázku považovali za „životný národný záujem“.³² Väčšina izraelských činiteľov cítila potrebu prijať osudovú a rozhodujúcu akciu proti Egyptu. Boli zajedno v tom, že egyptský prezident nesmie prevziať iniciatívu, lebo to by z neho urobilo „hrdinu arabského sveta“. Preto si izraelskí vodcovia nekládli otázku, či je možné vyhnúť sa vojne, ale kedy vypukne.³³ Preto bolo 23. mája prijaté rozhodnutie, že egyptského prezidenta treba prinútiť, aby ustúpil. V Izraeli panovala všeobecná mienka, že vôľa a moc Džamála Abdannásira musí byť zlomená.³⁴

* * *

Egyptské vojská cestou na Sinaj náročky pochodovali ulicami Káhiry, aby ich všetci videli – tak obyvateľstvo, ako aj cudzinci. Masové oznamovacie prostriedky prinášali správy o týchto presunoch v rozpore so všetkými zásadami utajenia a bezpečnosti, a tak Egyptania otvorene mobilizovali v atmosfére nepriateľskej zahraničnej propagandy. Na druhej strane, Izrael sa za optimálnych podmienok potichu pripravoval na vojnu, bez ohľadu na to, kedy egyptskí vojaci zaujmú plánované pozície na Sinaji. Izraelská rozviedka hlásila, že egyptské sily prekračujú Suezský prielav a pokračujú smerom na Sinaj. Izraelské hlavné velenie sa to dozvedelo 14. mája večer, v prvý deň pohybu jednotiek.³⁵ Izrael začal mobilizovať v postupných krokoch a povolal záložnú obrnenú brigádu 16. mája, v deň, keď Egyptania požiadali o stiahnutie mierových síl a 18. mája zvýšil stupeň pohotovosti pre svoje pozemné, letecké a námorné sily. To bolo v deň, keď generálny tajomník OSN U Thant prikázal stiahnuť mierové sily z Egypta.

Keď egyptský prezident oznámil uzavretie Tiranskej úžiny, izraelský premiér Levi Eškol osobne zašiel o ôsmej večer na veliteľstvo ozbrojených síl, aby tam tlmočil správu od prezidenta Johnsona – nezačať paľbu alebo neprijať iné opatrenia bez predošlej konzultácie s USA.³⁶ V Knesete 22. mája Levi Eškol povedal, že kým pred 14. májom sa egyptské sily na Sinaji skladali z necelých dvoch peších divízií a niekoľkých obrnených vozidiel, 22. mája ich stav dosiahol skoro štyri pešie divízie s obrnenými vozidlami a veľkým počtom jednotiek delostrelectva. Egypt posilnil aj svoje letectvo na Sinaji. Podľa izraelských odhadov počet egyptských vojakov vzrástol z 35-tisíc na 80-tisíc – po prvý raz sa na Sinaji dosiahla taká koncentrácia egyptských vojsk – a preto Izrael teraz vážne hľadel na pohyby Egyptanov na východe Sinajského polostrova a ich zámery.³⁷

Izraelské rozhodnutie udrieť na Egypt posilnila udalosť, ktorá sa odohrala 17. mája. V ten deň o 16. 00 h dve egyptské stíhačky MiG-21 vykonali vôbec prvý prieskumný let nad atómovým

³²EBAN, Abba: An Autobiography. London, Weidenfeld and Nicolson 1977, s. 326-328.

³³PERES, Shimon: David's Sling: The Arming of Israel. London : Weidenfeld and Nicolson 1970, s. 229-230; KIMCHE, Jon and BAWLY, Dan: The Sandstorm: The Arab-Israeli War of June 1967: Prelude and Aftermath. London : Seckey and Warburg 1968, s. 138.

³⁴EBAN, Abba: An Autobiography. London, Weidenfeld and Nicolson 1977, s. 326-328; DAYAN, Moshe: Story of My Life. London : Sohere Books Limited 1978, s. 252.

³⁵DAYAN, Moshe: Story of My Life. London : Sohere Books Limited 1978, s. 310.

³⁶OREN, Michael B.: Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East. London: Penguin Books 2003, s. 87.

³⁷DRAPER, Theodore: Israel & World Politics. Roots of the Third Arab-Israeli War. New York, The Viking Press 1968, s. 75.

reaktorom v Dimone v Negevskej púšti. Lietadlá preťali jordánsky vzdušný priestor a z východu preleteli v malej výške nad super tajným zariadením. Skôr než izraelské letectvo mohlo vôbec zareagovať, zmizli za hranicami na Sinaji. Tento incident vyvolal v Izraeli najhoršie obavy, že jeho snaha stať sa jadrovou mocnosťou, donúti Egypt podniknúť konvenčný útok na reaktor, kým ešte má možnosť. Ved' ešte v roku 1964 egyptský prezident vystrihal Američanov, že izraelský vývoj jadrových zbraní „by mohol byť príčinou vojny, bez ohľadu na to, aká samovražedná by bola“. USA ubezpečili Džamála 'Abdannásira, že Izrael nevyvíja strategické zbrane a on viac neopakoval svoju hrozbu, ale spomienka na ňu sa vynorila. Izraelčania nikdy nezabudli na blízkosť reaktora od hraníc a jeho zraniteľnosť leteckým bombardovaním. A tak hoci prezident už Dimonu nespomenul ako motív pre svoje rozhodnutia v máji, izraelskí velitelia usúdili, že je to motív a dospeli k záveru, že musia udrieť prví. Izraelský strach o reaktor – skôr ako strach Egypta z neho – bol veľkým katalyzátorom vojny.³⁸

Egyptské sústreďovanie vojsk na Sinaji prebiehalo v atmosfére nepriateľských politických a mediálnych kampaní rozpútaných na Západe po požiadavke na stiahnutie mierových síl OSN a po uzavretí Tiranskej úžiny. USA a niektoré západné štáty otvorene odmietali uzavretie úžiny a dávali najavo svoj hnev voči Egyptu a jeho prezidentovi, pričom vyjadrovali jednoznačnú podporu Izraelu. Niektoré západné štáty dokonca uvažovali o vytvorení spoločnej námornej sily na násilné otvorenie úžiny, návrh však nezískal dostatočnú podporu.³⁹ Pätnásť dní po začatí mobilizácie, maršal 'Abdalahakím 'Ámir vydal rozkaz, že poľná armáda na Sinaji a v palestínskom sektore Gazy, s podporou letectva a protivzdušných síl musí zabrániť nepriateľským silám v preniknutí egyptskými obrannými líniami, v prekročení egyptských hraníc alebo v pokuse dosiahnuť Suezský prieplav. Niektoré jednotky sa mali pripraviť na obmedzené ofenzívne akcie proti definovaným cieľom na izraelskom území.⁴⁰

Ten istý deň izraelský premiér Levi Eškol vyhlásil v rozhlase: „Obmedzovanie slobody našej plavby v zálive a úžinách je porušením medzinárodného práva a bude považované ako nepriateľský čin proti Izraelu. Dali sme rozkaz mobilizovať naše zálohy a izraelská armáda je pripravená čeliť útoku vo všetkých sektoroch a na všetkých hraniciach ... Izraelské sily zostanú mobilizované, v zbrani a pripravené na každú skúšku. Ak vznikne potreba, Izrael má silu poraziť útočníkov.“⁴¹

Zatiaľ čo egyptské sily zaujímali obranné postavenia na Sinaji a pripravovali sa na možný izraelský útok, v Izraeli sa uskutočnili viaceré stretnutia vojenského velenia s cieľom spustiť proti Egyptu bleskovú ofenzívu. Politická koordinácia s USA rýchlo pokračovala rovnako ako konzultácie s Francúzskom a Britániou počas návštevy ministra zahraničných vecí Abbu Ebana v týchto krajinách, ktoré začal 24. mája. Rozhodujúce stretnutie s Ebanom sa uskutočnilo 26. mája v Pentagone za prítomnosti ministra obrany, náčelníka zboru náčelníkov štábov a riaditeľa CIA. Podľa ich hodnotenia Izrael bez ťažkostí vyhrá vojnu bez ohľadu na to, kedy sa začne a ktorá strana začne. Odhadovali, že vojna nepotrvá ani týždeň.⁴² Izrael naliehal na USA, aby mu otvorene deklarovali svoju podporu. USA mali dve alternatívy: buď dať Izraelu voľnú ruku pri použití sily, viediac, že úspech bude zaručený, alebo vsadiť na konfrontáciu

³⁸COHEN, Avner: Israel and the Bomb. New York, Columbia University Press 1998, s. 259- 276; FRUS, XVIII, 29 – 30 (Nasser quote on Dimona), s. 73-74.

³⁹Išlo o „Operáciu Regata“, presnejšie (Operation Red Sea Regatta) – fregaty 6. flotily USA podporené dvoma britskými vojnovými loďami na zabezpečenie voľnej plavby izraelských lodí v Akabskom zálive. In: ROSTOW, W. W.: The Difusion of Power: An Essay in Recent History. New York : Macmillan 1972, s. 258-259.

⁴⁰FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-'arabí 1984, s. 112-113.

⁴¹BOWEN, Jeremy: Six Days. How the 1967 War Shaped the Middle East. London : Pocket Books 2004, s. 74.

⁴²QUANDT, William B.: Decade of Decisions. American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967 – 1976. Berkeley, University of California Press 1977, s. 50.

s Džamálom ^cAbdannásirom, čo by posilnilo jeho postavenie a zvýšilo jeho popularitu v arabskom svete. Došli k záveru, že bude rozumnejšie podporiť prvú alternatívu.⁴³

Izrael ukončil svoje vojnové prípravy, vrátane povolania záloh. Generál Jitzhak Rabin, v tom čase náčelník generálneho štábu, vo svojich pamätiach opisuje vtedajšiu situáciu: „Ak Džamál ^cAbdannásir čakal na Rabina, tak Rabin čakal na Eškola, Eškol čakal na vládu, vláda čakala na Ebana a Eban čakal na prezidenta Johnsona. V každom prípade sme museli čakať, kým sme mohli prijať akékoľvek opatrenie.“⁴⁴ Meir Amit, náčelník izraelskej rozviedky, bol vyslaný na tajnú misiu do Washingtonu, aby získal jasné a presné potvrdenie Ebanových dojmov z jeho poslednej návštevy v USA. Meir Amit sa stretol s ministrom obrany Robertom McNamaram a riaditeľom CIA Helmsom a po stretnutiach dospel k záveru, že Izrael dostal „zelenú“, aby konal a že víťazstvo nebude spochybnené.⁴⁵

Jordánsky kráľ Husajn prišiel 30. mája nečakane do Káhiry. Následne bola podpísaná Spoločná egyptsko-jordánska obranná dohoda. Generálporučik ^cAbdalmuncim Rijád bol vymenovaný za koordinátora operácií medzi oboma armádami. Hneď potom bolo letecky do Jordánska presunutých niekoľko egyptských špeciálnych jednotiek (komandá), ktoré odtiaľ v prípade nutnosti mali byť použité proti cieľom na izraelskom území.⁴⁶ Zdalo sa, že Izrael je teraz obkľúčený arabskými štátmi z troch strán – egyptskej, jordánskej a sýrskej. Aj Irak oznámil svoj úmysel posilniť východný front viacerými jednotkami. Pravda je však taká, že Egypt a Sýria nemali vypracované žiadne použiteľné plány na spoločnú vojenskú činnosť, napriek zmluve z roku 1966. Vojna v júni 1967 sa začala a skončila bez akéhokoľvek koordinovaného vojenského úsilia medzi egyptským a sýrskym frontom a Izrael sa mohol pokonať s oboma jednotlivo.

Čo sa týka Jordánska, udalosti predbehli nádeje na vojenskú spoluprácu, keďže vojna vypukla len päť dní po podpise dohody o spoločnej obrane. Vtedajšie rozhodnutie kráľa Husajna je rozporuplné: zatiaľ nie je známe, či sa stal obeťou politického podvodu s cieľom vziať jeho nepripravenú armádu do vojny alebo zle odhadol vojenskú a politickú situáciu. Kráľ bol zrejme presvedčený, že keď vypukne vojna, Jordánsko sa dostane do jej víru, lebo Izrael nebude rozlišovať medzi Arabmi. Tým vysvetľoval svoj motív, ktorý ho viedol k tomu, že sa pripojil k arabskej aliancii bojujúcej na strane Egypta.⁴⁷ Bolo to však zložitejšie. Kráľ si uvedomoval, že keby zostal bokom, viedlo by to k násilnému domácomu povstaniu ohrozujúcemu prežitie monarchie. Bývalý jordánsky premiér Zajd ar-Rifá'í uviedol, že keby sa Jordánsko bolo izolovalo od hlavného prúdu arabskej politiky, bolo by sa stalo ľahkým cieľom.⁴⁸

Počas toho napätého obdobia, keď USA a Izrael už skoordinovali svoj postup a Izrael dostal zelenú na rozpútanie vojny, USA prúdom emisárov a výmenou listov s egyptským prezidentom, sa snažili dať najavo, že si za každú cenu želajú predísť vojenskej konfrontácii. Džamál ^cAbdannásir v reakcii na komunikáciu s USA jasne naznačil, že Egypt nezaútočí prvý. Deklarovaním svojho postoja umožnil Izraelu zvoliť si najvhodnejší čas útoku. Veľvyslanec USA v Káhire odovzdal 23. mája posolstvo prezidenta Johnsona ministrovi zahraničných vecí Mahmúdovi Rijádovi. V tomto posolstve prezident USA hovorí o svojich dobrých úmysloch voči Egyptu a význame odvrátenia vojenskej konfrontácie. Podľa jeho názoru nezhody nesmú byť riešené

⁴³GREEN, Stephen: Taking Sides. Americas Secret Relations with a Militant Israel. New York, William Morrow and Company, Inc. 1984, s. 198-199.

⁴⁴RABIN, Yitzhak: The Rabin Memoirs. Berkeley, University of California Press 1996, s. 77-78.

⁴⁵QUANDT, William B.: Decade of Decisions. American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967 – 1976. Berkeley, University of California Press 1977, s. 57.

⁴⁶AL-^cAQQÁD, Saláh: Ma'sát júnijú 1967. Haqá'iq wa tahlíl. (Tragédia júna 1967. Fakty a analýza). Káhira, Maktabat al-andžlú al-misrija 1975, s. 241-246; HAJKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-talátina sana. Al-infidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 656.

⁴⁷HUSAJN, al-malik: Harbuná maa Isrá'íl. (Kráľ Husajn: Naša vojna s Izraelom). Bejrút : Dár an.nahár li an-našr 1968, s. 26-30.

⁴⁸MUTAWI, Samir A.: Jordan in the 1967 War. Cambridge, Cambridge University Press 1987, s. 100-101.

nezákonným prekračovaním hraníc ozbrojenými silami. Navrhol, že pokiaľ neprepukol otvorený konflikt, viceprezident Hubert Humphrey by mohol navštíviť Blízky východ a viesť rokovania s egyptským prezidentom, ďalšími arabskými vodcami a Izraelom.⁴⁹

Ústne posolstvo, ktoré sprevádzalo list, vyjadrovalo obavy prezidenta USA, že náhle stiahnutie jednotiek OSN urobilo otázku hraníc medzi Egyptom a Izraelom ešte zložitejšou. Vyslovil nádej, že mobilizácia a sústreďovanie síl tak Egyptom, ako aj Izraelom, prestane a že obe strany stiahnu svoje sily späť na základne. Posolstvo sa končilo prihlásením sa USA k princípu voľnej plavby pre všetky štáty v Akabskom zálive tvrdením, že každé porušenie medzinárodného práva môže mať nebezpečné medzinárodné dôsledky. Avšak egyptská vláda a ostatné arabské vlády sa v tomto čase môžu absolútne spoľahnúť na pevný postoj USA proti každej forme útoku, či už otvoreného alebo skrytého a či by bol podniknutý pravidelnými alebo nepravidelnými silami.⁵⁰

Generálny tajomník OSN U Thant prišiel do Káhiry, aby sa pokúsil upokojiť výbušnú situáciu. Po tom čo prezident Džamál Abdannásir súhlasil so zoznamom návrhov, U Thant mu položil otázku: „Pán prezident, Izraelčania sa boja, že na nich zaútočíte. Môžete dať uistenie, že Egypt nenapadne Izrael? Prezident odpovedal: „Nikdy sme nepovedali, že zaútočíme na Izrael, to Izrael verejne pohrozil inváziou do Sýrie. Opatrenia, ktoré sme prijali, sú obranné, lebo nechceme dopustiť, aby sa tieto hrozby uskutočnili. Preto nikdy nezačneme útok.“⁵¹ Tento rozhovor spôsobil, že U Thant, keď 25. mája opúšťal Káhiru, bol optimisticky naladený. Je zrejmé, že on nebol súčasťou americkej ľsti, ale aj jeho návšteva pomohla vyslať posolstvo, že Egypt nezaútočí prvý.

V skorých ranných hodinách 27. mája 1967 sovietsky veľvyslanec v Káhire zobudil prezidenta s naliehavou žiadosťou od sovietskeho vedenia, aby Egypt nezačal paľbu. Bol to výsledok posolstva od prezidenta Johnsona Kremlu, že Egypt zaútočí na Izrael na úsvite toho istého dňa. Prezident Džamál Abdannásir dostal od prezidenta Lyndona Johnsona podobné posolstvo.⁵² Ako spomenul Mahmúd Rijád, malo otvorene hrozivý tón a varovalo Egypt, že ak začne paľbu, poniesie dôsledky svojho činu. Dvaja americkí emisári prišli do Káhiry 1. júna: prvý oficiálne a druhý neoficiálne. Veľvyslanec Charles Yost, sa oficiálne stretol s ministrom zahraničných vecí Mahmúdom Rijádom, aby ho varoval, že USA nepodporia tú stranu, ktorá začne vojnu. Rijád mu odvetil: „My sme Vás oficiálne uistili, že nezačneme útok.“⁵³ Neoficiálny emisár, Robert Anderson, sa stretol s egyptským prezidentom, aby ho uistil, že USA sa vynasnažia nájsť mierové riešenie krízy. Prezident zopakoval egyptské stanovisko: „My nezačneme ozbrojenú agresiu.“⁵⁴

Prezident Johnson 3. júna 1967 vyhlásil, že je pripravený stretnúť sa s egyptským viceprezidentom Zakarijom Muhjiddinom a dátum bol stanovený na 5. júna.⁵⁵ Bol to ten deň, ktorý si Izrael vybral na začatie vojny. Táto situácia pripomína podobnú zhodu udalostí v roku 1956.

⁴⁹RIJÁD, Mahmúd: Mudakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^oarabí 1984, s. 47-66.

⁵⁰PARKER, Richard B.: Politics of Miscalculation in the Middle East. Bloomington : Indiana University Press 1993, s. 108-109.

⁵¹HAKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-^oalátina sana. Al-^oinfidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira, Markaz al-Ahrám 1990, s. 545-554; RIJÁD, Mahmúd: Mudakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^oarabí 1984, s. 47-66.

⁵²HAKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-^oalátina sana. Al-^oinfidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 577-578.

⁵³RIJÁD, Mahmúd: Mudakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^oarabí 1984, s. 59.

⁵⁴RIJÁD, Mahmúd: Mudakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^oarabí 1984, s. 59.

⁵⁵RIJÁD, Mahmúd: Mudakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-^oarabí 1984, s. 60; HAKAL, Muhammad Hasanajn: Harb at-^oalátina sana. Al-^oinfidžár 1967. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira : Markaz al-Ahrám 1990, s. 693.

V Ženeve sa 29. októbra mala konať konferencia, na ktorej Británia, Francúzsko a Egypt mali diskutovať o dôsledkoch znárodnenia Spoločnosti Suezského prieplavu. A bol to práve 29. október, keď Británia a Francúzsko spolu s Izraelom napadli Egypt za trojstrannej agresie. Americká lešť tak odhalila egyptské úmysly a zabránila Egyptu prevziať iniciatívu, zatiaľ čo USA mali čas ukončiť koordináciu postupu s Izraelom.

Je otázne, prečo sa ZSSR, podobne ako USA, snažil zabrániť Egyptu v prevzatí bojovej iniciatívy, keď nemohol prehliadnúť, že Izrael pripravuje bezprostredný útok, na ktorý Egypt nie je pripravený. A práve ZSSR bol v druhom májovom týždni zdrojom zásadnej informácie o sústreďovaní izraelských vojsk na hraniciach so Sýriou, ktorá predchádzala kríze. USA verejne deklarovali záujem prispieť k politickému riešeniu konfliktu, ale v skutočnosti nevyvíjali nátlak na Izrael, ale na Egypt.⁵⁶ Za zmienku stojí skutočnosť, že ani USA ani ZSSR, či už spolu alebo zvlášť, neprijali žiadne seriózne opatrenia, aby zabránili uzavretiu Tiranskej úžiny. Nikto z nich sa nesnažil rozptýliť vznikajúci konflikt návrhom mierového riešenia. Zdá sa, že obe strany očakávali zisk z vojenskej eskalácie a vojny, lebo to nakoniec mohlo poskytnúť nové možnosti na ideologické a strategické prenikanie do regiónu.

Ako supervelmoc ZSSR mal viacero možností ako brzdiť svojho spojenca. Po blokáde úžin Sovieti vyvinuli aktivity na viacerých frontoch, aby upokojili situáciu a zabránili vojne. Ešte 23. mája sovietska vláda vydala vyhlásenie k situácii na Blízkom východe, v ktorej varovala pred použitím sily.⁵⁷ Predseda rady ministrov ZSSR Alexej Kosygin poslal 26. mája izraelskému premiérovi posolstvo, v ktorom ho varoval pred stupňovaním napätia. V dňoch 25. – 28. mája bol v Moskve na návšteve egyptský minister obrany Šamsaddín Badrán, ktorý dostal uistenie sovietskeho vedenia, že nepripustí agresiu v regióne. Na základe jeho správy Džamál °Abdannásir v parlamente vyhlásil, že ZSSR stojí na našej strane ako spriatelena krajina.⁵⁸

Treba však zdôrazniť, že nesprávne pochopenie sovietskeho postoja zo strany Egypta nemožno pripísať iba nejednoznačným signálom z Moskvy. Išlo aj o nesprávne hodnotenie vlastnej bojovej pripravenosti a o zákulisný boj o moc medzi armádou (pod velením maršala °Abdalkhíma °Ámira) a politickým vedením štátu, ktoré predstavoval prezident. Táto rivalita sa tiahla už od Suezskej vojny v roku 1956 a mala zničujúce dôsledky na politické rozhodovanie a promptné plnenie rozhodnutí. Muhammad Fawzí v pamätiach píše, že maršal sabotoval prezidentovu defenzívnu stratégiu tvrdením, že maršal plánoval ofenzívnu kampaň proti Izraelu. Porážkou tohto obávaného nepriateľa maršal dúfal, že odčiní svoje pochybenia zo Suez, Sýrie a Jemenu.⁵⁹

V súvislosti s postupom USA, Mahmúd Rijád vo svojich pamätiach uvádza, že počas tohto krízového obdobia – keď USA vysielali signály, ktoré podporovali mierové riešenie; keď námestník ministra zahraničných vecí Eugene Rostow oficiálne uistoval egyptského veľvyslanca vo Washingtone, že Izrael nikdy nezačne s vojenskými akciami, a že USA by sa vehementne postavili proti takej akcii; a keď prezident Lyndon Johnson stanovil termín svojho stretnutia s egyptským viceprezidentom na 5. júna – celý ten čas USA vedeli, že Izrael začne vojnu 5. júna a určite rokovali o priebehu tej vojny s izraelskou rozviedkou.⁶⁰

Situácia sa ostro zhoršila 2. júna, keď zlovestným náznakom sa stalo vytvorenie novej celonárodnej koalíciej vlády v Izraeli na čele s Levim Eškolom a Moše Dajanom ako ministrom

⁵⁶MEDVEDKO, Leonid Ivanovič: K vostoku i zapadu ot Sueca. Moskva : Izdatel'stvo političeskoj literatury 1980, s. 89.

⁵⁷Pravda (Moskva), 24. 5. 1967. In: Dějiny diplomacie, 1961 – 1979. Praha : Svoboda 1984, s. 427.

⁵⁸KIMCHE, Jon and BAWLY, Dan: The Sandstorm: The Arab-Israeli War of June 1967: Prelude and Aftermath. London : Secker and Warburg 1968, s. 117.

⁵⁹PARKER, Richard B.: Politics of Miscalculation in the Middle East. Bloomington : Indiana University Press 1993, s. 34; FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Muđakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-°arabí 1984, s. 44, 80.

⁶⁰RIJÁD, Mahmúd: Muđakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaqbal al-°arabí 1984, s. 60.

obrony, čo svetová tlač označila za izraelský vojnový kabinet.⁶¹ Po ukončení vojenských príprav za uplynulých 14 dní už nezostávalo nič iné iba stanoviť dátum útoku. Navyše, medzinárodná verejná mienka teraz veľmi podporovala vec Izraela. Na zabránenie vojne neboli urobené žiadne rozhodné medzinárodné diplomatické kroky.

Náčelník generálneho štábu izraelskej armády Jitzhak Rabin spolu s vojenským velením boli presvedčení, že vojna proti Egyptu musí byť krátka a rýchla, kde Izrael okamžite prevezme iniciatívu, aby stanovil jeho dĺžku, výsledok a únosné straty. Počas diskusií o stanovení dátumu, ktoré sa udiali 2. júna, Jitzhak Rabin cituje premiéra Leviho Eškola, ktorý povedal: „Ešte stále budeme potrebovať Johnsonovu pomoc a podporu. Dúfam, že ju nebudeme potrebovať počas bojov, ale určite ju budeme potrebovať, keď zvíťazíme, na ochránenie našich ziskov. Chceme, aby bolo prezidentovi jasné, bez najmenších pochybností, že my sme ho nezavádzali; že sme poskytli nevyhnutný čas na každú politickú akciu určenú na zabránenie vojne. Dva dni hore-dolu neovplyvnia výsledok vojny.“⁶² Na tomto základe sa izraelská vláda rozhodla nezačať ozbrojené akcie skôr ako v pondelok 5. júna a na zasadnutí 4. júna stanovila začiatok útoku na 5. júna ráno.

V Káhire ten istý deň, 2. júna, sa prezident Džamál Abdannásir stretol s velením armády. Bol si istý, že Izrael spustí ofenzívu v nasledujúcich 48 až 72 hodinách, pričom čakával, že Izrael začne s leteckým útokom proti egyptskému letectvu a protivzdušnej obrane, aby získal prevahu vo vzduchu. Žiadal, aby boli urobené opatrenia, ktorými by bolo možné čeliť tejto situácii a minimalizovať straty, vysvetľujúc, že Izrael sa bude spoliehať na prvky prekvapenia a pružnosti a že boje nebudú trvať dlho. Prezident objasnil, že sa rozhodol umožniť túto prvú agresiu – letecký útok – z politických dôvodov. Bolo dôležité, aby každý videl, že Egypt nezačal vojenské akcie.⁶³ Maršal Abdalhakím Amír potom vydal direktívy egyptským silám vo východnom vojenskom sektore (poľná armáda na Sinaji), aby zabránila preniknutiu hraníc a odrazila a zničila prenikajúce nepriateľské sily. O egyptskej schopnosti na také obranné akcie, následne po radikálnych zmenách urobených v pôvodnom Obrannom pláne Qáhir, sa na schôdzi nerokovalo. Džamál Abdannásir pod tlakom USA nechcel začať vojnu, čím odovzdal iniciatívu Izraelu.

* * *

Analýza udalostí, ktoré sa odohrali medzi 14. májom a 4. júnom 1967, vyvoláva otázky o interpretáciách, ktoré im dávalo egyptské politické vedenie. Krízu urýchlili spravodajské informácie zo Sýrie a ZSSR o sústreďovaní izraelských vojsk pri hraniciach so Sýriou. Ako sa ukázalo, tieto informácie neboli pravdivé, ale napriek osobnému dementi náčelníka štábu egyptských ozbrojených síl generála Muhammada Fawzího po návšteve Sýrie, egyptské jednotky boli rozmiestňované na Sinaji, aby mohli pomôcť Sýrii v prípade izraelského útoku.

Politické vedenie v Egypte využilo túto príležitosť, aby požiadalo o stiahnutie mierových síl OSN zo Sinaja. Za tým nasledovalo uzavretie Tiranskej úžiny pre plavbu izraelských lodí, čo poskytlo Izraelu a USA dôvod a ospravedlnenie rozpútania vojny proti Egyptu. Ohnisko krízy sa presunulo z otázky izraelskej hrozby na sýrskych hraniciach na otázku slobodnej plavby pre Izrael v Akabskom zálive.

Za situácie, keď tretina egyptskej armády bola už päť rokov viazaná vojnou v Jemene, ktorej koniec bol v nedohľadne, keď Izrael mal jasnú vojenskú prevahu nad susediacimi arabskými štátmi a keď Egypt radom politických krokov postavil proti sebe medzinárodnú verejnú mienku, dozrel čas na to, aby bol vtiahnutý do ďalšej rozhodujúcej vojny, na ktorú sa Izrael pripravoval desať rokov.

⁶¹DAYAN, Moshe: Story of My Life. London : Sohere Books Limited 1978, s. 338.

⁶²RABIN, Yitzhak: The Rabin Memoirs. London : Weidenfeld and Nicolson 1979, s. 76.

⁶³FAWZÍ, Muhammad: Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzí. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálplukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira : Dár al-mustaqbal al-‘arabí 1984, s. 124-126.

Vojenská história

Za tejto situácie možno povedať, že egyptské politické vedenie sa vydalo na cestu politického a vojenského dobrodružstva. Po prvé, aby demonštrovalo, že dokáže brániť Sýriu, a potom obnoviť suverenitu, ktorú stratilo následkom trojstrannej agresie. Egypt chcel týmito gestami pozdvihnúť postavenie svojho prezidenta v arabskom svete, ale prezident už niekoľko rokov nemal jasný prehľad o situácii v armáde, ktorej velil jeho priateľ, maršal °Abd alhakím °Ámir, a ktorá – ako ukázal priebeh bojov – bola neúnosná. Egyptské vedenie bolo vtiahnuté do šikovne naplánovanej pasce – vojny, ktorá mala priniesť Egyptu ponižujúcu porážku, a tým zničiť vedúce postavenie prezidenta Džamála °Abd annásira v arabskom svete.

Prekvapujúcim leteckým útokom na sedemnást' egyptských letísk ráno 5. júna Izrael zničil väčšinu egyptského letectva na zemi. Vďaka kompletnému ovládnutiu vzdušného priestoru izraelské pozemné sily dosiahli pomerne ľahké víťazstvo na Sinaji a 9. júna dosiahli Suezský prieplav. Po zničení egyptského letectva sa Izrael mohol obrátiť proti Jordánsku, ktoré vstúpilo do vojny na strane Egypta. Večer 7. júna, po okupácii starého Jeruzalema a celého Západného brehu, Jordánsko pristúpilo na požiadavku BR OSN na prímerie. Egypt pristúpil na prímerie nasledujúci deň. Izrael sa teraz mohol obrátiť proti Sýrii, kde po ostrých bojoch obsadil Golanské výšiny. Sýria pristúpila na prímerie 10. júna, čím sa skončila šesťdňová vojna, ktorá zásadne zmenila situáciu na Blízkom východe.

* * *

K. SORBY: THE ROAD TO ARABIAN ISRAELITISH THE 1967 WAR IN THE MIDDLE EAST

Shortly after the signing of the Syrian-Egyptian defence pact (November 1966) there occurred armed skirmishes near the Jordanian frontier. Although Syria was clearly the main source of Palestinian sabotage attacks, Israel launched its customary heavy retaliation raid against the West Bank village of as-Samú°. Protesting against their inadequate protection by the Jordanian army, the West Bank rose in revolt and was only quelled with difficulty. The Syrians and the Palestinian Liberation Organization tried to add fuel to the fire. Nasser himself in a public speech avoided inciting the West Bankers further, but he made it clear where his sympathies lay; and when the Jordanian government had regained control King Hussein bitterly criticized Nasser as well as the Syrians. He accused the socialist Arab states of preparing, in cooperation with the Soviets, to liquidate the Palestine problem at Jordan's expense by handing over the West Bank to Israel in return for a settlement. More significantly, he taunted Egypt with hiding behind the protection of the United Nations Emergency Force in Sinai. Friends and critics throughout the Arab World had been asking for some time why, if Egypt had the strongest armed forces in the Arab world, as its leaders often claimed, it had not asked for the UNEF to be withdrawn in order that, in retaliation for Israel's diversion of the river Jordan, the Straits of Tiran might be closed to Israeli shipping, as they were before 1956. This was a challenge that Nasser could not disregard. But the military prospects for the Arabs were rather worse than before. As relations between the „progressive“ and „conservative“ Arab camps deteriorated, Saudi Arabia withdrew all its financial support from the joint Arab schemes agreed upon at the Arab summits and the Arab Military Command virtually ceased to exist.

In the spring of 1967 tension rose to new heights as Israeli leaders issued increasingly severe warnings to Syria that Israel would retaliate heavily if sabotage by Arab commandos inside Israel continued. Soviet and Syrian intelligence combined to warn Nasser that an Israeli attack on Syria was imminent. Once the UNEF had withdrawn from their positions at Sharm al-Shaykh at the mouth of the Gulf of Aqaba Nasser had no alternative to closing the straits to Israeli shipping. If he had not, his armed forces, which his generals were constantly claiming to be the strongest in the Middle East, would have been the laughing-stock of the Arab world. King Hussein, realizing that war was now probable and that it would be impossible this time for Jordan to stand aside, made a dramatic flight to Cairo on 30 May to sign a Jordanian-Egyptian defence pact.

In spite of its dangerous disunity, the whole Arab world was now in a state of emotional self-intoxication as a final victory over Israel seemed imminent. Even Nasser seemed to have abandoned his usual doubts about Arab military capabilities. This was partly because he had unjustified confidence in Abdul Hakim Amer, who had enjoyed a free hand in the military sphere for some years. Nasser may have believed that US restraint on Israel would prevent it from attacking, and that he could score a tactical victory without fighting. He himself had promised the USSR and USA that Egypt would not strike first. He was confident that his armed forces could contain the initial Israeli attack and then switch to counter offensive. However, in a surprise attack on seventeen Egyptian airfields on the morning of 5 June Israel destroyed most of the Egyptian air force on the ground. With complete command of the air, Israeli forces won an easy victory in Sinai and reached the Suez Canal early on 9 June and on 10 June the six-day war was over.